

«Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2234-19#Text> (дата звернення 04.05.2021).

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання». Закон від 3 липня 2018 року № 2475-VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2475-19#n383> (дата звернення 04.05.2021).

Ключові слова: аліменти, утримання, кодекс, кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність.

Ключевые слова: алименты, содержание, опека, кодекс, уголовная ответственность, административная ответственность.

Key words: alimony, retention, guardianship, code, criminal liability, administrative liability.

УЖИТЧАК АНАСТАСІЯ ЮРІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри історії держави і права*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПІСЛЯВОЄННІЙ УКРАЇНІ (40–60 РР. ХХ СТ.)

Питання злочинності серед неповнолітніх та боротьби з нею в радянський період є малодослідженим. На сьогодні злочинність такої категорії суб'єктів віднесено до найбільш актуальних проблем, так як існує необхідність розробити найбільш ефективну методіку попередження та протидії злочинності серед неповнолітніх. Виділяючи злочинність неповнолітніх, у науці приділяють особливу увагу певним віковим закономірностям розвитку особистості у суспільстві, це питання широко розглядає віковою психологією, принципом якої є індивідуальний підхід до розвитку психіки особи. Соціологи та психологи виділяють різні життєві цикли, що відрізняються зміною в інтересах індивіда і його відносин з іншими людьми. Розглядаючи післявоєнну Україну можливо виділити специфічні причини зростання злочинності серед дітей. Необхідність профілактики злочинів серед неповнолітніх зумовлена тим, що актуальність цієї проблеми не перестає бути нагальною в нашому суспільстві, навіть незважаючи на позитивний показник зменшення злочинності серед заданої групи населення у сьогоденні.

Для визначення основних понять необхідно розглянути діюче законодавство. Відповідно до СК України 2012 року у ст. 6 вказано, що неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Отже, до досягнення 18 років фізична особа має правовий статус

дитини. Наявність у особи правового статусу дитини означає, що така особа має відповідні права та обов'язки [1].

У часи УРСР проблема злочинності серед неповнолітніх мала нестабільний характер, спостерігалось то зростання злочинів, то спадання. Якщо на завершальному етапі Другої світової війни і в перші повоєнні роки основними причинами було важке матеріальне становище й безпритульність значної маси дітей, то в 1950-х рр. основними причинами стають не стільки матеріальні проблеми, скільки безконтрольність з боку батьків, педагогічних колективів, громадських і комсомольських організацій за дозвіллям неповнолітніх, а також їх прагнення до самовираження. Тому основну категорію неповнолітніх злочинців становлять бездоглядні діти. Крім того, зміни у показниках дитячої злочинності пояснюється і реагуванням відповідних органів у боротьбі з дитячою безпритульністю, бездоглядністю та злочинністю яка посилювалася на певний період одразу ж після виходу чергових постанов чи указів вищих радянсько-партійних органів та силових структур і через деякий час їхня активність зменшувалася о чергової постанови чи указу, а злочинність, відповідно, починає зростати [2, с. 32].

У перші післявоєнні роки основними криміногенними умовами були безпритульність, бездоглядність підлітків та важке матеріальне становище країни. Внаслідок цього до неповнолітніх правопорушників широко застосовувалися виховні заходи. Так, постановою Пленуму Верховного Суду СРСР від 17 лютого 1948 р. «Про застосування Указів від 4 червня 1947 р. по відношенню до неповнолітніх» судовим органам пропонувалося у випадку здійснення розкрадання в незначних розмірах неповнолітніми у віці від 12 до 16 років ставити на обговорення питання про припинення справи в кримінальному порядку за недоцільністю застосування заходів кримінального покарання та направляти обвинувачуваних у виховно-трудова колонії, нагадаємо що до цього за особливо тяжкі злочини, передбачені в постанові від 7 квітня 1935 р. неповнолітні віком від 12 до 14 років підлягали кримінальним покаранням [3, с. 17].

Суттєвих змін радянське кримінальне законодавство зазнало 25 грудня 1958 р. Верховна Рада СРСР прийняла Основи кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, які стали базою для розробки і прийняття Четвертою сесією Верховної Ради Української РСР п'ятого скликання 28 грудня 1960 р. Кримінально-процесуального кодексу Української РСР. Істотною відмінністю нового законодавства було те, що на 2 роки був підвищений вік, з якого наставала кримінальна відповідальність. За загальним правилом, кримінальній відповідальності, згідно зі ст. 10 Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, підлягали особи, яким до вчинення злочину виповнилось 16 років, або з 14 років за деякі злочини. Законодавство орієнтувало правоохоронні органи на застосування заходів виховного характеру, а не кримінального покарання у випадках вчинення злочину невеликої тяжкості, що не несе суспільної небезпеки (ч. III і ч. IV ст. 10

КК УРСР). Кримінальне законодавство 1958–1961 р. регламентувало широке залучення громадськості до роботи з виправлення та перевиховання неповнолітніх правопорушників, а також попередження вчинення ними злочинів. Так, п. 6 ст. 63 КК УРСР у якості однієї із примусових заходів виховного характеру передбачав передачу неповнолітнього під нагляд трудового колективу, громадської організації або окремого громадянина, або призначення громадського вихователя відповідно до Положення про громадських вихователів неповнолітніх [4, с. 360].

Злочинність серед неповнолітніх у 1940–1960 рр. носила нестабільний характер, то зростала, то поступово зменшувалася під впливом попереджувальної діяльності правоохоронних органів та кримінально-правової політики держави. Було розглянуто законодавчу базу сучасної України та радянської України. Були виявлені основні причини зростання злочинності у післявоєнний період та зазначен вік настання кримінальної відповідальності для неповнолітніх. Дослідивши історію змін у кримінальному законодавстві стосовно відповідальності неповнолітніх можемо стверджувати, що необхідно вдосконалювати діюче кримінальне законодавство відносно індивідуалізації виконання кримінальних покарань неповнолітніми злочинцями; встановлювати більш м'яке виконання кримінальних покарань неповнолітніми; розробити більш ефективні заходи щодо запобігання злочинності неповнолітніх.

Список використаної літератури:

1. Сімейний кодекс України: станом на 15 черв. 2012 р. (відповідає офіц. текстів). – Х.: Одиссей, 2012. – (Серія «Закони України»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 1.05.2021).
2. Андрухів О. І. Історико-правовий досвід застосування карально-профілактичних заходів для подолання злочинності серед неповнолітніх. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія: Право. 2017. Вип. 4. С. 29–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2017_4_6 (дата звернення: 1.05.2021).
3. Таганцев Н. С. Лекции по русскому уголовному праву. Санкт-Петербург. 1888. Часть Общая. С. 974.
4. Куц І. Г. Історико-правові засади злочинності неповнолітніх. Юридичний бюлетень. 2018. Вип. 8. С. 362. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/8_2018/53.pdf (дата звернення: 1.05.2021).

Ключові слова: діти, неповнолітні, злочинність, радянське законодавство, бездоглядність, війна.

Ключевые слова: дети, несовершеннолетние, преступность, советское законодательство, безнадзорность, война.

Key words: children, minors, crime, Soviet legislation, neglect, war.